طنین آواهای شرقی در قلب اروپا: تاریخچه و فرآیند پذیرش موسیقی سنتی ایران در اتریش(ویراست اول)

۱. درآمد: طنین موسیقی ایرانی در پایتخت موسیقی جهان

وین به عنوان پایتخت موسیقی کلاسیک جهان، همواره میزبان و تحلیل‌گر نظام‌های موسیقایی مختلف بوده و موسیقی سنتی ایران در این میان جایگاهی ویژه یافته است. این پذیرش ریشه‌دار، نشان‌دهنده عمق تعامل فرهنگی میان سنت‌های شرقی و اروپای مرکزی است.

۲. ورود موسیقی دستگاهی ایران به اتریش و چالش مواجهه با فواصل میکروتونال

فرآیند پذیرش موسیقی دستگاهی ایران در اتریش با سفر موزیسین‌های ایرانی به اروپا در اواخر دوره قاجار و سپس تأسیس ارکسترهای ملی آغاز شد. در این دوره، ساختار مدال (مقامی) موسیقی ایرانی مبتنی بر ردیف و استفاده از فواصل ریزپرده‌ای (ربع‌پرده) که ظرافت‌های میکروتونال دارد، در ابتدا برای گوش اتریشی تربیت‌شده با گام‌های تامپیره و هارمونی غربی بیگانه به نظر می‌رسید [۱]. با این حال، جذابیت‌های فونتیک غنی، عمق احساسی، بداهه‌نوازی‌های پیچیده و لایه‌های معنوی عرفانی آن به سرعت توجه نظریه‌پردازان، آهنگسازان و نوازندگان اتریشی را جلب کرد.

۳. برنامه‌های آکادمیک و اجراهای سنتی موسیقی ایران در پایتخت اتریش

جذابیت ردیف موسیقی ایرانی به مرور زمان راه خود را به ساختارهای رسمی آموزشی باز کرد؛ به طوری که دانشگاه موسیقی و هنرهای نمایشی وین **(MDW)** طی دهه‌های گذشته برنامه‌های تحصیلی، پایان‌نامه‌ها و دوره‌های تخصصی متعددی را به بررسی ساختار ردیف، سازشناسی دقیق تار، سنتور، کمانچه، نی، عود و گچک، جنبه‌های اتنوموزیکولوژیک، و حتی تلفیق با موسیقی معاصر اروپایی اختصاص داده است [۲]. برای مثال، دوره‌هایی مانند «Iranian Ensemble Music» توسط اساتیدی چون آرمین سنایی برگزار می‌شود که تحلیل ساختارهای compositional، تکنیک‌های arrangement برای سازهای سنتی و بداهه‌پردازی را پوشش می‌دهد. اجرای اساتید برجسته موسیقی ایران در سالن‌های مجللی چون **موزه موسیقی (Haus der Musik)**، موتزارت‌سال، و سالن‌های دانشگاهی MDW نقشی کلیدی در آشنایی عموم جامعه اتریش با این هنر داشته است. این اجراها اغلب

شامل برنامه‌هایی مانند «Safavid Art Music of Iran» با بازسازی قطعات قرن هجدهم و premiere آثار جدید آهنگسازان ایرانی-اتریشی است [۳].

٤. ظرفیت‌های تلفیقی، بومی و بین‌المللی موسیقی ردیف ایرانی در فضای هنری وین

شنونده اتریشی پویایی معنوی، ارتباط عمیق میان شعر کلاسیک فارسی (غزلیات حافظ، مثنوی مولانا و آثار سعدی) با ملودی‌های آواز ایرانی، ظرفیت‌های improvisational و تنوع regional (از موسیقی فولکلور کردی و آذری تا ردیف‌های مرکزی) را به شدت تحسین می‌کند. این پذیرش فراتر از کنسرت‌های تک‌اجرا رفته و به پروژه‌های تلفیقی پایدار میان ارکسترهای مجلسی اتریش، نوازندگان ایرانی مقیم وین و گروه‌هایی مانند Alhân Ensemble منجر شده است؛ پروژه‌هایی که ردیف سنتی را با تکنیک‌های آتونال، chamber music معاصر و حتی jazz fusion ترکیب می‌کنند. علاوه بر این، هنرمندانی مانند پرمیس رحمانی (نوازنده گچک) و نیما نوری (تار) در برنامه‌های MDW فعال هستند و به غنای تنوع موسیقایی دانشگاه کمک می‌کنند [۴]. موسیقی سنتی ایران در اتریش به عنوان یک سیستم پیچیده فکری، متمایز از موسیقی پاپ غربی، به عنوان نمونه‌ای عالی از میراث ناملموس بشری (با تأکید بر UNESCO) پذیرفته و به رسمیت شناخته شده است. این تعاملات شامل کارگاه‌ها، پژوهش‌های مشترک و اجراهای عمومی متعدد در فضاهای فرهنگی وین است که مخاطبان را با جنبه‌های درمانی، عرفانی و اجتماعی موسیقی ایرانی آشنا می‌سازد.

٥. جمع‌بندی: موسیقی ایرانی به عنوان بستر گفتگوهای میان‌فرهنگی

این طنین شرقی نه تنها غنای فرهنگی وین را افزایش داده، بلکه پلی پایدار، پویا و چندلایه برای گفتگوی موسیقایی میان دو سنت غنی ایجاد کرده و به درک متقابل عمیق‌تر کمک شایانی نموده است.

منابع و مآخذ

- [1] Historical studies on Qajar-era musical exchanges and Westernization of Iranian music (e.g., Nasser al-Din Shah period).
- [2] MDW – University of Music and Performing Arts Vienna, programs on ethnomusicology, Iranian Ensemble Music courses, and theses.
- [3] Haus der Musik and MDW concert archives, including Safavid Art Music events and collaborative projects.
- [4] Documentation on artists like Parmis Rahmani, Nima Noury, and Armin Sanayei at MDW.